

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЛУЦЕНКО ІРИНА СЕРГІЇВНА

УДК 336.02:339.9 (477)

**ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В СФЕРІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ**

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Одеса – 2012

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Одеському національному економічному університеті Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент
Шикіна Наталія Анатоліївна,
Одеський національний економічний університет,
доцент кафедри фінансів

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор,
Іванов Юрій Борисович,
Науково-дослідний центр індустріальних проблем
розвитку Національної академії наук України,
заступник директора з наукової роботи

кандидат економічних наук, доцент
Крючкова Наталія Михайлівна,
Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова,
доцент кафедри управління фінансово-економічною
безпекою

Захист відбудеться «17» січня 2013 р. о 15.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.055.01 в Одеському національному економічному університеті за адресою: 65082, м. Одеса, вул. Преображенська, 8, ауд. 217.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Одеського національного економічного університету за адресою: 65082, м. Одеса, вул. Преображенська, 8

Автореферат розісланий «14» грудня 2012 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої
ради

А.І. Ковальов

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Процеси глобалізації світової економіки сприяли зростанню міжнародної торгівлі товарами й послугами, активізації іноземних інвестицій. Рівень розвитку податкової системи країни є одним з важливих чинників, що суттєво впливає на рішення інвесторів щодо доцільності інвестування капіталів в економіку тієї чи іншої держави. Дотримання принципів справедливості й рівності учасників зовнішньоекономічної діяльності можливе за умови підвищення регулятивної ролі держави, дієвим інструментом якої є податкова політика, яка має поєднувати фіскальний та регулюючий вплив на зовнішньоторговельну та зовнішньоінвестиційну діяльність суб'єктів господарювання.

В Україні відсутність концепції податкової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності зумовлює регулювання найважливіших питань на законодавчому рівні з недостатнім врахуванням теоретичних основ оподаткування й принципів податкової системи країни. Сучасний експортно-сировинний тип розвитку економічної системи, висока частка імпорту у внутрішньому споживанні країни, від'ємне сальдо зовнішньоторговельного балансу, низький рівень іноземного інвестування в пріоритетні галузі реального сектора економіки створюють загрозу економічній безпеці держави. У даному контексті протидія кризовим явищам неможлива без виваженої, ефективної та прогнозованої податкової політики в царині зовнішньоекономічної діяльності, яка має забезпечувати розвиток конкурентоспроможної національної економіки на засадах інвестиційного оновлення експортно-виробничого потенціалу.

Дослідження теоретичних постулатів формування податкової політики було домінантом протягом усієї історії розвитку фінансової думки. Неоціненний внесок у дослідження принципів оподаткування, податків як інструмента впливу на розвиток економіки внесли такі відомі, що стали класиками економісти, як: Ш. Бланкарт, А. Вагнер, Дж. Міль, Ф. Нітті, А. Сміт, Дж. Стігліц.

Теоретико-методологічні засади податкової політики, зокрема, критерії ефективності та дієвості податкової політики, особливості її реалізації в Україні та впливу на реальний сектор економіки, розроблялись у працях багатьох вітчизняних вчених, із яких варто відзначити: В. Андрущенко, З. Варналія, В. Вишневського, М. Зверякова, Ю. Іванова, А. Крисоватого, Н. Крючкову, П. Мельника, І. Лютого, І. Педь, А. Соколовську, О. Тищенко, Л. Шаблістої, С. Юрія, та ін. Проблемам регіональної податкової політики та основних напрямів її удосконалення в Україні, присвячені роботи В. Гейця, Б. Данилишина, С. Павлова, В. Пасенко, Л. Тарангул та ін.

У наукових дослідженнях серед вітчизняних економістів відсутня єдність поглядів на ефективність податкових інструментів стимулювання розвитку зовнішньоекономічної діяльності. У працях Т. Ліпіхіной досліджено систему оподаткування експортно-імпортних операцій в умовах лібералізації зовнішньоекономічної діяльності, С. Рибаком проаналізовано вплив податкових інструментів на експортно-імпортні операції та інвестиційні процеси, В. Мартинюком розроблені методичні підходи до прогнозування податкових

надходжень від зовнішньоторговельної діяльності. Дискусійним залишається питання про ефективність окремих видів податкових інструментів, спрямованих на стимулювання залучення прямих іноземних інвестицій.

Відаючи належне теоретичним та методичним розробкам, зазначимо, що низка питань формування та реалізації податкової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) не знайшли достатнього відображення у вітчизняній науковій літературі, що зумовлює необхідність: подальшого дослідження теоретико-методичних засад податкової політики у сфері ЗЕД; удосконалення методичних підходів до комплексного оцінювання ефективності і прогнозування її дії; ретельного дослідження вимагають проблеми впливу податкової політики України в сфері ЗЕД на бюджетну та зовнішньоекономічну безпеку країни.

Вищевикладене обумовило актуальність, мету, завдання та структуру дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри фінансів Одеського національного економічного університету за темами: «Бюджетна система України: аналіз стану і основні напрямки вдосконалення бюджетних відносин в умовах макроекономічного розвитку (номер державної реєстрації 0107U011415) – особистий внесок автора полягає у визначенні та аналізі показників фіскальної достатності загальних податкових надходжень у доходах Зведеного бюджету за період 2002-2010рр.; «Фінансово-кредитний механізм зовнішньоекономічної діяльності підприємств цементної галузі та особливості у застосуванні альтернативних методів оподаткування», розділ «Податкова політика в сфері зовнішньоекономічної діяльності» (номер державної реєстрації 0109U005037). Автором обґрунтовано пропозиції щодо оподаткування зовнішньоторговельних операцій підприємств цементної галузі податком на додану вартість залежно від обраного митного режиму; «Напрями реформування економіки півдня України», де автором запропоновано методичні рекомендації до податкового стимулювання залучення прямих іноземних інвестицій у Південний регіон України (номер державної реєстрації 0112U003343).

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційної роботи є поглиблення теоретико-методичних засад формування податкової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності та розробка практичних рекомендацій щодо її реалізації в Україні.

Для досягнення зазначеної мети були поставлені такі задачі:

- ідентифікувати понятійний апарат дослідження сфери зовнішньоекономічної діяльності та поглибити теоретичні засади податкової політики в цій царині;
- висвітлити особливості реалізації стратегії та тактики податкової політики України у сфері зовнішньоекономічної діяльності;
- визначити інструментарій реалізації податкової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності;
- обґрунтувати власний методичний підхід до визначення ефективності податкової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності;

- оцінити ефективність податкової політики України в зовнішньоторговельній та зовнішньоінвестиційній діяльності;
- проаналізувати вплив податкової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності на економічну безпеку країни;
- обґрунтувати напрямки реформування податкової політики України у сфері зовнішньоекономічної діяльності;
- розробити практичні рекомендації щодо податкового стимулювання залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) до пріоритетних галузей реального сектора економіки України;
- сформулювати методичні підходи до прогнозування впливу податкової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності на бюджетну безпеку країни.

Об'єктом дослідження є процес формування та реалізації податкової політики України у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Предметом дослідження є теоретичні та методичні засади податкової політики України у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційної роботи є теоретичні напрацювання вітчизняної та зарубіжної фінансової науки, концептуальні положення сучасної економічної теорії, наукові праці провідних учених-економістів, присвячені дослідженню проблем оподаткування та реалізації ефективної податкової політики. Для досягнення поставленої мети та вирішення визначених задач використовувався системний підхід, який дав можливість проведення комплексного дослідження процесу формування та реалізації податкової політики України у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

У процесі дослідження теоретичних основ формування й реалізації податкової політики та ідентифікації понятійного апарату використовувалися такі загальнонаукові методи пізнання, як: аналізу і синтезу, індукції і дедукції, абстрагування та узагальнення, логічний та історичний; для оцінювання ефективності податкової політики України у сфері зовнішньоекономічної діяльності застосовувались методи порівняльного, статистичного, кореляційного аналізу; при обґрунтуванні напрямків реформування податкової політики України у зовнішньоторговельній діяльності (ЗТД) та для розробки практичних рекомендацій щодо податкового стимулювання залучення прямих іноземних інвестицій до пріоритетних галузей реального сектора економіки – методи порівняння, групувань, аналізу та синтезу; при визначенні методичних підходів прогнозування впливу податкової політики на бюджетну безпеку країни – економіко-математичні методи; з метою наочного зображення статистичного матеріалу, теоретичних та практичних положень – метод спостереження, узагальнення та графічного зображення даних.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в теоретичному обґрунтуванні та практичному вирішенні комплексу задач, пов'язаних із формуванням та реалізацією ефективної податкової політики України у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Найбільш суттєві теоретичні та практичні результати дисертаційної роботи, що визначають її наукову новизну, полягають у наступному:

удосконалено:

– методичний підхід до визначення ефективності податкової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності, який, на відміну від інших, поданий за двома напрямками: фінансовим та регулюючим, що характеризується системою відповідних показників. Основними з яких є рівень концентрації податкових надходжень від ЗТД у доходах Державного бюджету; рівень податкової віддачі від здійснення ЗТД; рівень втрат доходів Державного бюджету від пільгового оподаткування ЗТД; коефіцієнт ефективності використання податкових пільг підприємствами з ПШ; коефіцієнт інвестиційної віддачі підприємств з ПШ. Запропонований підхід дозволить підвищити якість моніторингу реалізації податкової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності;

– методику оцінювання впливу податкової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності на економічну безпеку країни, що, на відміну від наявних, базується на використанні інтегральних показників податкової складової бюджетної та зовнішньоекономічної безпеки;

– методичні рекомендації щодо податкового стимулювання залучення прямих іноземних інвестицій, що, на відміну від інших, ґрунтується на введенні спеціального режиму оподаткування податком на прибуток підприємств, які відповідають певним критеріями: кошторисній вартості інвестиційного проекту; формі іноземних інвестицій; виду економічної діяльності, рівню реінвестованого прибутку; середній заробітній платі; чисельності створених робочих місць, що дозволить: 1) уникнути неправомірних дій з боку іноземних інвесторів; 2) створити нові робочі місця; оновити основні засоби; підвищити соціальні стандарти життя населення;

набуло подальшого розвитку:

– класифікація інструментів реалізації податкової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності за ознакою видів та елементів податків, яка в межах концептуального підходу до формування та реалізації податкової політики у цій сфері дозволяє оцінити ефективність впливу кожного інструменту податкової політики на сферу зовнішньоекономічної діяльності;

– періодизація виконання стратегічних завдань податкової політики України у сфері зовнішньоекономічної діяльності, ознакою якої є ступінь реалізації її стратегічних завдань, що надало можливість визначити тенденції та проблеми у стратегічних та тактичних заходах податкової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності;

– методичні підходи до прогнозування впливу податкової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності на бюджетну безпеку України, які, на відміну від наявних, дозволяють ідентифікувати майбутні загрози бюджетній безпеці через прогнозування її податкової складової.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що рекомендації та пропозиції, які спрямовані на вдосконалення теоретичних та практичних засад податкової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності можуть бути використані в роботі Міністерства фінансів України, Державної податкової служби України та Державної митної служби України при розробці

нормативно-правових актів, у роботі науково-дослідних установ та навчальному процесі.

Результати дослідження були впроваджені у практичну діяльність Міністерства фінансів України у процесі підготовки пропозицій та поправок щодо вдосконалення Податкового кодексу України (довідка № 1602012/521 від 23.05.2012 р.). Особистий внесок здобувача полягає в наданні пропозицій щодо запровадження диференційних ставок з податку на прибуток для підприємств із прямими іноземними інвестиціями.

Методика оцінювання фіскальної ефективності податкової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності впроваджена в практичну діяльність Південної митниці при аналізі податкових надходжень від зовнішньоекономічної діяльності до Державного бюджету України (акт впровадження № 41/42-02/18487 від 28.08.2012 р.).

Пропозиції з удосконалення податкової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності використовуються Головним управлінням економіки Одеської обласної державної адміністрації (довідка № 01.3.2-32/2532 від 05.09.2012 р.).

Рекомендації щодо вирішення проблем із заборгованості відшкодування податку на додану вартість експортерам, використовуються у практичній діяльності Об'єднань організацій роботодавців України при розгляді проектів на засіданнях Координаційної Ради з питань розвитку малого та середнього підприємництва при Кабінеті Міністрів України (акт впровадження № 90/09 від 04.09.2012 р.).

Результати дисертаційної роботи використовуються у навчальному процесі Одеського національного економічного університету при викладанні фінансових та податкових дисциплін (довідка № 01-11/1400 від 29.05.2012 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є одноосібно виконаною науковою працею, у якій обґрунтовано теоретичні та практичні засади формування й реалізації податкової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Основні наукові положення та результати дисертації, які виносяться автором на захист, отримані самостійно, що і є його науковим здобутком.

Апробація результатів дослідження. Основні наукові положення та практичні результати дослідження обговорювалися на наукових семінарах кафедри фінансів Одеського національного економічного університету та науково-практичних конференцій, зокрема: на Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих учених і студентів «Формування ефективних фінансових механізмів державного управління економікою України: теорія і практика» (м. Донецьк, 2009 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Особливості функціонування фінансових систем в умовах поглиблення глобалізаційних процесів» (м. Варшава, 2010 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Інформаційна та економічна безпека» (м. Харків, 2010 р.), підсумкових науково-практичних конференціях професорсько-викладацького складу Одеського національного економічного університету (м. Одеса, 2010-2012 рр.), Міжнародній науково-практичній конференції «Реформи у глобальній економіці та Україна» (о. Крит (Греція), 2011 р.), Науково-практичній конференції «Реформування податкової системи відповідно до Європейських стандартів» (м. Ірпінь, 2011 р.).

Публікації. Основні положення та результати дисертаційної роботи знайшли відображення у 12 наукових працях, загальним обсягом 30,44 д. а, з яких особисто автору належить 6,21 д. а, у тому числі у 8-ми статтях, що входять до переліку

наукових фахових видань (із них 2 – у співавторстві), 3-х тезах доповідей у матеріалах науково-практичних конференцій та в колективному навчальному посібнику з грифом МОН. Загальний обсяг публікацій у фахових виданнях становить 3,21 д. а.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 256 сторінок, із них 184 сторінки основного тексту. Робота містить 45 таблиць, і 19 рисунків, додатки викладено на 52 сторінках, список використаних джерел містить 217 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, проаналізовано стан наукового розроблення проблеми, окреслено зв'язок дисертаційної роботи з науковими темами, сформульовано мету й задачі, визначено об'єкт, предмет та методи дослідження, відображено наукову новизну, практичне значення одержаних результатів, особистий внесок автора, апробацію результатів роботи, її структуру та обсяг.

У першому розділі **«Теоретичні основи формування та реалізації податкової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності»** ідентифіковано понятійний апарат дослідження сфери зовнішньоекономічної діяльності, сформульовано теоретичні засади податкової політики у цій сфері з визначенням її сутності, мети, завдань, методів, видів та принципів формування, досліджено особливості реалізації стратегії та тактики податкової політики України в цій царині, визначено та надано характеристику її інструментам у сучасних умовах.

Проведене дослідження понятійного апарату, який застосовується у сфері ЗЕД, дозволило уточнити поняття «сфера зовнішньоекономічної діяльності» під якою розуміємо зовнішній сектор економіки, що включає сукупність видів зовнішньоторговельної, зовнішньоінвестиційної та іншої зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання, яка здійснюється як на території своєї країни, так і за її межами. Таке трактування даного терміна дозволяє уникнути протиріч у підходах до досліджуваних явищ.

Зовнішньоекономічний сектор є провідною ланкою економіки України, що підтверджується зростанням його обсягів понад 50 % у вартісному вираженні відносно ВВП.

Оцінювання сучасного стану розвитку зовнішнього сектора економіки в Україні засвідчило, що найбільшого регулювання з боку держави потребує зовнішньоторговельна та зовнішньоінвестиційна діяльність. За період 2006-2011 рр. у структурі товарного експорту України частка сировини коливається в межах 48-56 %, а частка високотехнологічної продукції – 4,2-6,5 %. Водночас частка імпорту у внутрішньому споживанні держави складає 53,5 %, тоді як безпечний рівень становить 30 %. Хронічний характер має й від'ємне сальдо зовнішньоторговельного балансу, що склало у 2011 році 8,9 млрд. дол. США. Кумулятивна сума прямих іноземних інвестицій в економіку України досягла 64,5 млрд. дол. США, хоча приток прямих іноземних інвестицій на одну особу склав 140 дол. США, тоді як безпечний рівень становить 500 дол. США. Близько 55 %

прямих іноземних інвестицій залучаються у фінансову діяльність, оптову торгівлю, операції з нерухомим майном, що не впливає вагомо на експортний потенціал країни та його конкурентоспроможність на світовому ринку.

Одним із важливих шляхів вирішення цих проблем є виважена та дієва податкова політика у сфері ЗЕД. Податкову політику у сфері зовнішньоекономічної діяльності запропоновано розглядати як систему дій та заходів держави з метою розвитку національної економіки з урахуванням впливу світових тенденцій і внутрішньої економічної кон'юнктури, яка втілюється через механізм оподаткування зовнішньоекономічної діяльності. Таке розуміння надало можливість поглибити підходи до визначення сутності податкової політики у сфері ЗЕД з урахуванням чинників впливу кон'юнктурних коливань на внутрішньому та світовому ринках.

Доведено, що основною метою податкової політики в зовнішньому секторі економіки є забезпечення реалізації стратегічних завдань держави щодо створення конкурентоспроможної національної економіки на засадах інвестиційного оновлення експортно-виробничого потенціалу з інтегруванням у світове економічне співтовариство. Для досягнення зазначеної мети визначено завдання податкової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності, а саме: створення сприятливих умов розвитку національного виробництва; захист окремих галузей економіки; стимулювання залучення прямих іноземних інвестицій до пріоритетних галузей реального сектора економіки країни; підвищення розвитку високотехнологічних виробництв із метою створення ефективної моделі експортної спеціалізації виробництва; збалансування обсягів експорту та імпорту для уникнення від'ємного сальдо зовнішньої торгівлі країни; скорочення частки імпорту у внутрішньому споживанні держави тощо, а також, дотримуючись принципу фіскальної достатності, забезпечення бюджетної безпеки країни.

Запропоновано класифікувати податкову політику у сфері зовнішньоекономічної діяльності за критерієм функціональної ознаки: на фіскальну та регулюючу, що пов'язане з виконанням завдань податкової політики в цій сфері. Така класифікація дозволяє розробити систему заходів за напрямками (фіскальний та регулюючий) щодо підвищення ефективності податкової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

На основі узагальнення науково-теоретичних підходів до визначення принципів формування податкової політики запропоновано основні принципи формування податкової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності: принципи доступності, стабільності й визначеності – для збалансування інтересів як держави, так і суб'єктів господарювання; принцип стимулювання зовнішньої підприємницької діяльності та інвестиційної активності – для розвитку пріоритетних галузей реального сектора економіки та забезпечення конкурентоспроможності держави на світовому рівні; принципи резиденства та територіальності – для капіталоекспортуючих або капіталоімпортуючих країн при уникненні подвійного оподаткування у разі укладання міжнародних угод; принцип країни походження товару та країни призначення – для заохочення національного виробника до експорту власних товарів або стимулювання імпорту у країну продукції іноземного виробника. Сформульована мета і принципи, визначені

завдання та заходи в сукупності складають концептуальний підхід до формування та реалізації податкової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Враховуючи особливості стратегії та тактики податкової політики у зовнішньоекономічному секторі України, автором виокремлено періоди реалізації стратегічних завдань податкової політики України у сфері зовнішньоекономічної діяльності, що дозволило визначити тенденції та проблеми у її стратегічних та тактичних заходах (табл. 1).

Таблиця 1

Періоди реалізації стратегічних завдань податкової політики України у сфері зовнішньоекономічної діяльності

Період	Характерні ознаки	Заходи
1991-1993 рр.	зародження та становлення	Розробка та впровадження механізму реалізації податкової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Стимулювання імпорту та залучення іноземних інвестицій через надання податкових пільг. Кількість підприємств із іноземними інвестиціями зросла в 4,6 раз. Обсяги експорту скоротилися на 2,8 %, а обсяги імпорту зросли на 34,3 %.
1994-1997 рр.	фіскальний	Зростання податкового навантаження на зовнішньоекономічну діяльність (розширення об'єктів оподаткування з акцизного збору, підвищення ставок з мита та акцизного збору, розширення бази оподаткування з податку на додану вартість, поступова відміна податкових пільг підприємствам з іноземними інвестиціями тощо). Позначилося на зменшенні темпів приросту обсягів експорту та імпорту до України у 1995 році порівняно з 1994 р. на 110,2 % та 87,4 % та збільшенні податкових надходжень від зовнішньоторговельної діяльності до Державного бюджету на 113,5 %.
1998-2006 рр.	адаптивний	Трансформація системи оподаткування зовнішньоторговельної діяльності щодо умов ГАТТ/СОТ (підвищення ставок мита на готову продукцію, аналоги якої випускаються в Україні, збільшення податкових пільг з ПДВ, введення національного режиму оподаткування підприємств з іноземними інвестиціями, вводяться кількісні показники об'єкта оподаткування тощо). Підвищення регулювання зовнішньоторговельної діяльності (позитивне сальдо зовнішньоторговельного балансу в межах 0,6-4,9 млрд. дол. США) та несприяння ефективному залученню прямих іноземних інвестицій до реального сектора економіки (частка ПІІ у реальний сектор економіки 55 %, тоді як безпечний рівень становить 80 %).
2007 рік – сьогодні	лібералізаційний	Характеризується вступом України до СОТ, а також лібералізаційними заходами у податковій політиці у сфері ЗЕД (поступове скорочення ставок з експортного та імпортного мита, скасування індикативних експортних цін на брухт легованих чорних металів, поступове скорочення ставки податку на прибуток тощо). Запроваджені заходи не сприяли забезпеченню зовнішньоекономічної безпеки країни. Хронічне від'ємне сальдо зовнішньоторговельного балансу (8,2–14,4 млрд. дол. США), низький рівень експорту високотехнологічних товарів (4 % від експорту обробної промисловості); низький рівень іноземного фінансування інноваційної діяльності (0,5 % від загальних обсягів прямих іноземних інвестицій у країну).

Встановлено, що за період 1991-2011 рр. реалізація податкової політики України у сфері зовнішньоекономічної діяльності здебільшого мала фіскальне та інтеграційне спрямування. Застосування регулюючого впливу здійснювалось обмежено, що не дало відповідної віддачі.

У результаті проведеного дослідження запропоновано об'єднати інструменти реалізації податкової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності за двома класифікаційними ознаками: за видами та елементами податків. За видами податків: для зовнішньоторговельної діяльності – податок на додану вартість, акцизний податок та мито; для зовнішньоінвестиційної діяльності – податок на прибуток. За елементами податків – об'єкт та суб'єкт оподаткування, база оподаткування, податкові ставки та податкові пільги. Це дозволяє оцінити ефективність впливу кожного інструмента на зовнішньоекономічну діяльність та запропонувати заходи щодо вдосконалення податкової політики в цій сфері, використовуючи відповідні елементи податків.

У другому розділі **«Оцінювання ефективності податкової політики України у сфері зовнішньоекономічної діяльності»** запропоновано методичний підхід до визначення ефективності податкової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності, здійснено оцінювання ефективності шляхом проведення моніторингу її реалізації в зовнішньоторговельній діяльності та оцінюванням дії податкових інструментів у залученні прямих іноземних інвестицій; визначено вплив податкової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності на економічну безпеку країни крізь призму двох складових: бюджетної та зовнішньоекономічної безпеки.

Встановлено, що на сьогодні в Україні відсутня єдина методика оцінювання ефективності податкової політики, зокрема у сфері зовнішньоекономічної діяльності, що призводить до різних висновків та не сприяє прийняттю обґрунтованих рішень. У роботі був запропонований методичний підхід до комплексного оцінювання ефективності податкової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності, що включає систему показників, які згруповані відповідно до напрямків оцінювання за ознаками ефективності фіскальної та регулюючої дії та включають одинадцять інтегральних показників.

Показники класифіковано: 1) за фіскальною ознакою: рівень концентрації податкових надходжень від зовнішньоторговельної діяльності; коефіцієнт покриття податковими надходженнями від ЗТД витрат державного бюджету; коефіцієнт виконання запланованих податкових надходжень від ЗТД, рівень податкової віддачі від здійснення ЗТД; рівень втрат державного бюджету від пільгового оподаткування ЗТД; коефіцієнт податкової віддачі одного зайнятого у підприємств з ПШ; коефіцієнт ефективності використання податкових пільг підприємствами з ПШ; 2) за регулюючою ознакою: коефіцієнт еластичності податкових надходжень від ЗТД; коефіцієнт інвестиційної віддачі підприємств з ПШ; коефіцієнт виробничої віддачі інвестицій підприємств з ПШ; коефіцієнт ефективності валової доданої вартості у підприємств з ПШ. Такий підхід надасть змогу проводити об'єктивний та неупереджений моніторинг ефективності дій податкової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності, а також виявити позитивні та негативні зміни у результаті проведених урядом країни заходів щодо її вдосконалення.

За результатами проведеного моніторингу ефективності дії податкової політики України у зовнішньоторговельній діяльності за вищезазначеними показниками було встановлено, що фіскальна значущість податкової політики в ЗТД за період 2000-2011 рр. має тенденцію до зростання, що підтверджується підвищенням: рівня концентрації податкових надходжень від ЗТД до Державного бюджету України на рівні від 13,2 % до 36,4 %; коефіцієнту покриття податковими надходженнями від ЗТД витрат державного бюджету від 0,13 до 0,34; податкової віддачі від здійснення зовнішньоторговельної діяльності від 4,9 % до 25 %; достатньо високим рівнем концентрації податкових надходжень від ЗТД у загальних фіскальних доходах державного бюджету, який складає більше 50 %. При цьому втрати Державного бюджету України від надання економічно необґрунтованих податкових пільг в ЗТД за досліджуваний період 2003-2011 рр. зростають від 12,6 % у 2003 р. до 98,8 % у 2011 р., що мало негативний вплив на фіскальну ефективність податкової політики у сфері ЗЕД.

У процесі оцінювання ефективності регулюючої дії податкової політики у зовнішньоторговельній діяльності було доведено, що вона здійснює безпосередній регулюючий вплив на зовнішньоторговельну діяльність суб'єктів господарювання. Це підтверджується існуванням обернено пропорційного зв'язку між середньозваженою ставкою митного тарифу та обсягами імпорту сільськогосподарських та промислових товарів. Тільки у 2009 році такий зв'язок був латентний, що було обумовлено фінансовою кризою (рис. 1, 2).

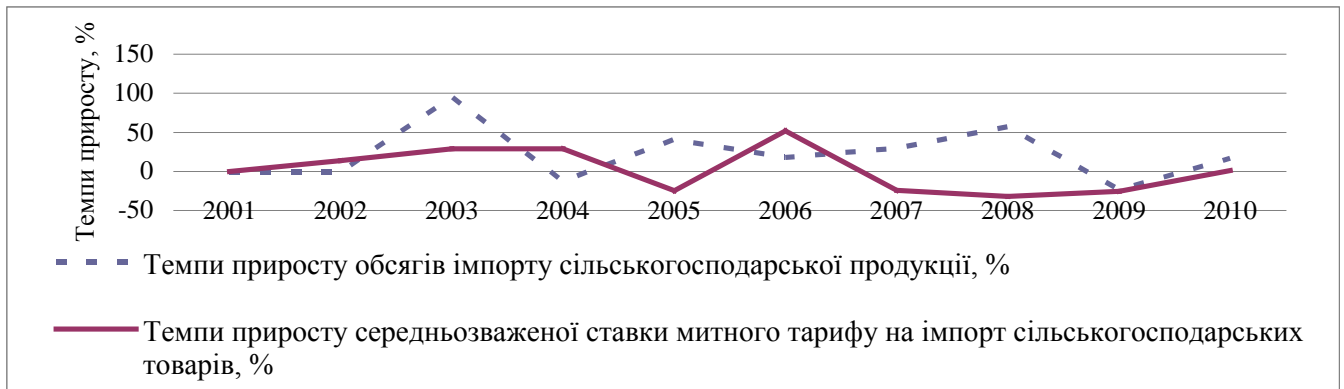

Рис. 1. Вплив середньозваженої ставки митного тарифу на імпорт сільськогосподарських товарів за період 2001-2010 рр.

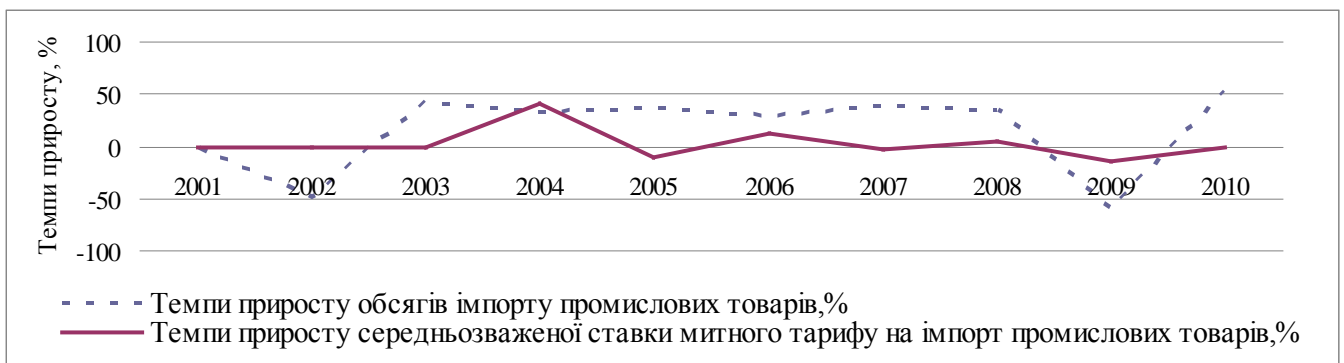

Рис. 2. Вплив середньозваженої ставки митного тарифу на імпорт промислових товарів за період 2001-2010 рр.

Оцінюючи результати реалізації податкової політики України у зовнішньоінвестиційній діяльності за період 1991-2011 рр. зазначимо відсутність ефективного податкового інструментарію щодо залучення прямих іноземних інвестицій у реальний сектор економіки, а саме:

- практика надання податкових пільг підприємствам з іноземними інвестиціями в період 1991-1997 рр. вказує на неузгодженість податкової законодавчо-нормативної бази та її нестабільність, що призвело до зловживань у цій сфері та викликало недовіру сумлінних іноземних інвесторів до нашої країни;

- створення вільних економічних зон та територій пріоритетного розвитку (ВЕЗ та ТПР) було не виправдане для залучення іноземних інвестицій, про що свідчить виконання не в повному обсязі інвестиційних зобов'язань підприємствами з іноземними інвестиціями (53,1 % невиконання) та зобов'язань щодо створення нових робочих місць (29,5 % невиконання);

- поступове зменшення базової ставки з податку на прибуток не сприяло залученню прямих іноземних інвестицій до пріоритетних галузей економіки: їх обсяги у металургійному виробництві становлять – 13,3 %; у машинобудуванні – 2,6 %; у сільському господарстві та харчовій промисловості – 6 %; у будівництві – 5,2 %; у фінансовому секторі – 31 %, в оптовій торгівлі – 10,7 %; в операціях із нерухомістю, оренді, інжинірингу та послугах підприємцям – 10,7 %; в інших галузях економіки – 20,5 %.

- обмеженість податкових пільг та відсутність їх диверсифікації для підприємств з інноваційними проектами.

Для оцінювання впливу податкової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності на економічну безпеку країни запропоновано методику, яка ґрунтується на необхідності використання інтегральних показників податкової складової бюджетної та зовнішньоекономічної безпеки. Їх аналіз показав, що в період 2005-2011 рр., податкова політика України у сфері зовнішньоекономічної діяльності неоднозначно впливала на економічну безпеку. З одного боку, цей вплив на економічну безпеку був позитивний. Це підтверджується зростанням частки податкових надходжень від ЗТД у доходах Державного бюджету України з 28,6 % (2005 р.) до 36,4 % (2011 р.), скороченням частки оподаткованого імпорту та експорту в зовнішньоторговельному обороті майже на 11 процентних пунктів за досліджуваний період та збереженням рівня податкового навантаження на ЗЕД на економіку країни в граничних нормах (табл. 2). З іншого боку, лібералізація податкової політики в ЗТД та відсутність ефективного податкового регулювання в цій царині несла загрози для економічної безпеки України, оскільки жоден із наведених у табл. 2 інтегральних показників зовнішньоекономічної безпеки за останні роки не відповідає нормативно-встановленим значенням.

Динаміка окремих показників економічної безпеки України
за період 2005-2011 рр.

Показник	Граничні та нормативні значення	Роки				
		2005	2008	2009	2010	2011
Окремі інтегральні показники податкової складової бюджетної безпеки						
Частка покриття податковими надходженнями від ЗТД витрат Державного бюджету країни, %	≤30	27,0	40,0	37,0	30,0	34,0
Частка податкових надходжень від ЗТД в доходах Державного бюджету країни, %	≤30	28,6	39,7	31,5	36,3	36,4
Рівень податкового навантаження від ЗТД на економіку країни, %	≤30	6,83	10,1	9,4	8,1	8,7
Частка оподаткованого імпорту та експорту у зовнішньоторговельному обороті, %	≤50	50,2	74,9	68,7	41,3	39,3
Окремі інтегральні показники зовнішньоекономічної безпеки						
Частка імпорту у внутрішньому споживанні держави, %	≤30	38,5	44,4	41,6	42,3	53,5
Коефіцієнт покриття імпорту експортом (відношення між обсягами експорту та імпорту)	≥ 1	0,97	0,81	0,90	0,86	0,83
Зовнішньоторговельне сальдо, млн. дол. США	позитивне	671	-14350	-1953	-3984	-8918
Приток ІІІ до ВВП, %	≥6%	8,8	7,3	4,4	4,4	4,0

У третьому розділі «Удосконалення податкової політики України у сфері зовнішньоекономічної діяльності» обґрунтовано напрямки реформування податкової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності; розроблено практичні рекомендації щодо податкового стимулювання залучення прямих іноземних інвестицій; запропоновано методичний підхід до прогнозування впливу податкової політики у сфері ЗЕД на бюджетну безпеку країни.

Узагальнення теоретико-методичних доробок й практики функціонування податкової політики у сфері ЗЕД дозволило обґрунтувати основні напрямки її реформування з метою формування в Україні конкурентоспроможної національної економіки на засадах інвестиційного оновлення експортно-виробничого потенціалу з інтегруванням у світове співтовариство. Основні напрямки реформування податкової політики у сфері ЗЕД запропоновано розглядати шляхом удосконалення регулюючої дії інструментів податкової політики у зовнішньоторговельній та зовнішньоінвестиційній діяльності.

Для досягнення поставлених завдань податкової політики у ЗТД автором пропонується впровадити наступні тактичні заходи:

а) запровадити диференційовані ставки з ПДВ. Для інвестиційного імпорту, залежно від насиченості внутрішнього ринку цими товарами від 1 % до 30 %, пропонується ввести ставку ПДВ на рівні 6 %, а при насиченості внутрішнього ринку від 31 % до 50 % – ставку податку встановлювати на рівні 10 % до 2014 р. та 8,5 % після 2014 р. Для інших імпортних товарів, які мають частку у внутрішньому

споживанні більше 30 %, пропонується ввести ставку ПДВ на рівні 30 % до 2014 р. та 27 % після 2014 р.;

б) внести зміни до механізму відшкодування ПДВ експортерам, а саме: надати можливість отримувати автоматичне бюджетне відшкодування ПДВ без прив'язки до подвійного рівня середньої заробітної плати і переглянути в бік зниження норми до 20 % експортних операцій від загального обсягу поставок шляхом внесення змін до ПКУ (ст. 200); запровадити систему оперативного інформування суб'єктів господарювання (платників ПДВ) щодо їх контрагентів з ознакою сумнівності та забезпечити регулярне публікування даних щодо відшкодування/невідшкодування ПДВ на офіційному сайті ДПСУ; забезпечити виконання взятих державою зобов'язань щодо виплати пені експортерам у разі накопичення боргу з відшкодування ПДВ;

в) зменшити строк отримання марок акцизного податку до трьох робочих днів від дати подання документів як для імпортерів алкогольної продукції та тютюнових виробів, так і вітчизняних виробників вищезазначених підакцизних товарів.

Для стимулювання залучення ПІІ до пріоритетних галузей реального сектора економіки пропонується запровадити спеціальний режим оподаткування податком на прибуток підприємств, що відповідають певним критеріям: кошторисній вартості інвестиційного проекту; формам іноземних інвестицій; виду економічної діяльності, рівню реінвестованого прибутку; середній заробітній платі; чисельності створених робочих місць (табл. 3).

Таблиця 3

Спеціальний режим оподаткування податком на прибуток для підприємств, що залучають прямі іноземні інвестиції

Критерії	Ставка податку на прибуток для підприємств, що залучають ПІІ з 01.01.2013-31.12.2017 – 0 %; з 01.01.2018-31.12.2022 – 8 %; з 01.01.2023 – 16 %		
	Для суб'єктів великого підприємництва	Для суб'єктів середнього підприємництва	Для суб'єктів малого підприємництва
Загальна кошторисна вартість інвестиційного проекту, євро	> 3000000	> 1000000	> 500000
Форма прямої іноземної інвестиції	грошова, матеріальна та нематеріальна		
Рівень реінвестованого прибутку	70 %	70 %	70 %
Середня заробітна плата	Середня заробітна плата має бути більшою у 2,5 раза розміру середньої заробітної плати за видами економічної діяльності, встановленої законом на 1 січня звітного (податкового року)		
Кількість створених робочих місць, чол.	313	104	50
Вид економічної діяльності	Будівництво, сільське господарство, харчова промисловість, машинобудування, металургія		

*Складено автором за результатами дослідження

Доведено, що впровадження вищевказаних умов дозволить збільшити залучення прямих іноземних інвестицій до пріоритетних галузей реального сектора економіки з ефективним їх використанням для країни в цілому, що сприятиме створенню нових робочих місць, зниженню рівня безробіття, оновленню основних засобів, підвищити соціальні стандарти життя населення.

Для визначення та врахування майбутніх загроз бюджетної безпеки України були сформульовані методичні підходи до прогнозування впливу податкової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності на її стан через податкову складову, що включає чотири етапи.

На першому етапі відбувається формулювання мети та завдання прогнозування, визначення основних чинників, що впливатимуть на податкову складову бюджетної безпеки, збір ретроспективної інформації для розрахунку комплексних показників, вибір методу та алгоритму проведення прогнозування.

На другому етапі здійснюється побудова економіко-математичних моделей для прогнозу інтегральних показників визначення податкової складової бюджетної безпеки, а саме: багатофакторної моделі для прогнозування обсягів податкових надходжень від ЗТД до доходів Державного бюджету; однофакторних моделей для прогнозування доходів і витрат Державного бюджету, ВВП у фактичних цінах; однофакторних моделей із результативною змінною для прогнозування обсягів імпорту, курсу гривні щодо 100 дол. США, оподатковуваного зовнішньоторговельного обороту.

Побудовані у роботі моделі показали адекватність досліджуваним процесам. Як приклад наведемо багатофакторну регресійну модель прогнозування податкових надходжень від ЗТД до доходів Державного бюджету, яка має наступний вигляд:

$$y = -3391,128 + 0,480984 x_1 + 0,1687273 x_2,$$

де y – обсяги податкових надходжень від зовнішньоторговельної діяльності;

x_1 – обсяги імпорту (млн. дол. США);

x_2 – кредити, надані в економіку країни в національній валюті суб'єктам ЗТД (млн. грн.)

Модель задовольняє всім вимогам до прогнозних моделей: вона значуща на рівні значущості 0,001 ($F = 196,20$ при критичному значенні $F_{кр} = 25,41$); адекватна ($R^2 = 0,9825$), тобто така, що описує 98,25 % вхідних даних.

На третьому етапі здійснюється розрахунок інтегральних показників податкової складової бюджетної безпеки на перспективу.

На четвертому етапі проводиться прогнозування впливу податкової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності на бюджетну безпеку країни з метою ідентифікації майбутніх загроз.

Виконання прогнозних розрахунків впливу податкової політики у сфері ЗЕД на бюджетну безпеку країни на період 2012-2014 рр. засвідчило, що чинна податкова політика у сфері зовнішньоекономічної діяльності сприяє підвищенню бюджетної безпеки України.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукових завдань щодо розробки концептуальних та практичних засад формування податкової політики України у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Це дало змогу сформулювати низку висновків та пропозицій, які розкривають результати виконання поставлених задач дослідження.

1. З метою комплексного дослідження податкової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності було ідентифіковано понятійний апарат сфери зовнішньоекономічної діяльності. Уточнено поняття «сфера зовнішньоекономічної діяльності» під якою розуміється зовнішній сектор економіки, що включає сукупність видів зовнішньоторговельної, зовнішньоінвестиційної та іншої зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання, включаючи міжнародну виробничу кооперацію, міжнародне науково-технічне співробітництво, валютно-фінансові та кредитні операції, які здійснюються як на території своєї країни, так і за її межами.

У ході дослідження уточнено зміст поняття «податкова політика у сфері зовнішньоекономічної діяльності» як системи дій та заходів держави з метою розвитку національної економіки з урахуванням впливу світових тенденцій та внутрішньої економічної кон'юнктури, яка втілюється через механізм оподаткування зовнішньоекономічної діяльності. Сформульовано мету, визначено завдання та принципи формування податкової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності, окреслено її види та заходи, що у сукупності складають концептуальний підхід до формування та реалізації податкової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

2. Встановлено особливості реалізації стратегії та тактики податкової політики України у сфері зовнішньоекономічної діяльності, що надає можливість дослідити ретроспективу формування та реалізації податкової політики в цій сфері з метою визначення основних тенденцій та проблем. Запропоновано періодизацію податкової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності: перший період (1991-1993 рр.) - зародження та становлення; другий період (1994-1997 рр.) – фіскальний; третій період (1998-2006 рр.) – адаптивний; четвертий період (2007 р. – сьогодні) – лібералізаційний.

3. Запропоновано інструменти реалізації податкової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності класифікувати за двома ознаками: за видами та елементами податків, що дозволяє визначати ступінь їх впливу на стан зовнішньоекономічної діяльності. Встановлено, що найбільш дієвими за видами податків на зовнішньоторговельну діяльність є податок на додану вартість, акцизний податок та мито; на зовнішньоінвестиційну діяльність – податок на прибуток, за елементами податків – податкова ставка та податкова пільга.

4. На основі аналізу методичних підходів до визначення ефективності податкової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності, запропоновано власний. Його впровадження дозволить підвищити якість проведення регулярного моніторингу ефективності реалізації податкової політики у сфері ЗЕД з виявленням недоліків та позитивних змін у результаті проведених урядом країни заходів щодо її

вдосконалення. Для оцінювання ефективності податкової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності пропонується використати одинадцять інтегральних показників із групуванням напрямків оцінювання за ознаками ефективності фіскальної та регулюючої дії.

5. Оцінювання ефективності дії податкової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності дозволило встановити: 1) зростання фіскальної ефективності її реалізації призвело: до значної залежності доходів Державного бюджету від податкових надходжень зовнішньоторговельної діяльності; відміни пільг та інших преференцій у ВЕЗ та ТПР; до збільшення податкового навантаження на суб'єктів зовнішньоторговельної діяльності; до скорочення економічно необґрунтованих податкових пільг у сфері оподаткування зовнішньоторговельної діяльності; 2) неефективність реалізації податкової політики щодо залучення прямих іноземних інвестицій до пріоритетних галузей реального сектора економіки, що зумовлено нестабільністю та неузгодженістю норм податкового законодавства для підприємств з іноземними інвестиціями в перші роки незалежності України та підтверджується неефективністю використання податкових пільг ВЕЗ та ТПР, відсутністю належного податкового стимулювання залучення прямих іноземних інвестицій у країну тощо.

6. Застосування рекомендованої автором методики до оцінювання впливу податкової політики у сфері ЗЕД на економічну безпеку з використанням інтегральних показників, дозволив встановити, що реалізація податкової політики в сфері зовнішньоекономічної діяльності, з одного боку, позитивно впливає на економічну безпеку країни за рахунок забезпечення бюджетної безпеки, а, з іншого, несе загрози для неї, що простежується через зовнішньоекономічну безпеку країни.

7. З метою створення в Україні конкурентоспроможної експорт-орієнтованої економіки визначено основні напрямки реформування податкової політики у сфері ЗЕД шляхом удосконалення регулюючої дії інструментів податкової політики у зовнішньоторговельній діяльності, запропоновано встановити диференційовані ставки ПДВ; внести зміни до механізму відшкодування ПДВ експортерам; зменшити строк отримання марок акцизного податку.

8. Розроблено практичні рекомендації щодо податкового стимулювання залучення прямих іноземних інвестицій до пріоритетних галузей реального сектора економіки шляхом введення спеціального режиму оподаткування податком на прибуток підприємств, що відповідають певним критеріям: кошторисній вартості інвестиційного проекту; формі іноземних інвестицій; рівню реінвестованого прибутку; середній заробітній платі; чисельності створених робочих місць; виду економічної діяльності. Введення таких критеріїв до підприємств, що залучають прямі іноземні інвестиції, дозволить уникнути неправомірних дій з боку іноземних інвесторів; створити нові робочі місця; оновити основні засоби; підвищити соціальні стандарти життя населення.

9. Запропоновано методичні підходи до прогнозування впливу податкової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності на бюджетну безпеку країни з використанням прогнозних даних податкової складової бюджетної безпеки з метою запобігання виникнення майбутніх загроз. Проведені прогнозні розрахунки з реалізації податкової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності на період

2012-2014 рр. вказують, що чинна податкова політика в цій сфері сприяє підвищенню бюджетної безпеки України.

Виконане дослідження дало змогу сформулювати нові наукові проблеми, що мають важливе теоретичне та практичне значення і можуть стати предметом подальших наукових пошуків, зокрема такі: вплив оподаткування на економічне стимулювання розвитку зовнішньоекономічної діяльності; уточнення принципів оподаткування з урахуванням особливостей податкового стимулювання економічних агентів; вдосконалення податкового стимулювання суб'єктів господарювання реального сектора економіки для активізації їх зовнішньоекономічної діяльності. Крім того, напрацьований в дисертації методологічний та понятійний інструментарій може бути застосований в процесі вирішення широкого спектру більш вузьких (конкретних) актуальних науково-теоретичних і прикладних завдань, пов'язаних з реалізацією податкової політики держави.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Луценко І. С. Південна митниця – надійне джерело надходження доходів Державного бюджету України / І. С. Луценко, В. П. Хомутенко, О. Ф. Запорожець // Економіст. – 2008. – № 11. – С. 15-17.

Особистий внесок: зроблено аналіз акумульованих Південною митницею податкових надходжень від зовнішньоекономічної діяльності до Державного бюджету країни та встановлено чинники їх зростання.

2. Луценко І. С. Принципи оподаткування зовнішньоекономічної діяльності: теоретичний аспект / І. С. Луценко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2009. – № 11 (102). – С. 100-103.

3. Луценко І. С. Митне оподаткування: фіскальні та регулюючі аспекти / І. С. Луценко // Розвиток фінансових методів державного управління національною економікою: зб.наук.праць /ДонДУУ. – Донецьк: ДонДУУ. – 2009. – Т.Х. – С. 225-233.

4. Луценко І. С. Сучасне трактування сутності податкової політики в сфері зовнішньоекономічної діяльності / І. С. Луценко // Економіка та держава. – 2010. – № 3. – С. 63-65.

5. Луценко І. С. Основні етапи реалізації податкової політики в сфері зовнішньоекономічної діяльності [Електронний ресурс] / І. С. Луценко // Ефективна економіка – 2011. – № 1. Режим доступу до журналу: <http://www.economy.nauka.com.ua>.

6. Луценко І. С. Моніторинг сучасного стану податкових надходжень до зведеного бюджету України / І. С. Луценко, В. П. Хомутенко // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2011. – № 5–1. – С. 292-302.

Особистий внесок: аналіз показників фіскальної достатності загальних податкових надходжень у доходах Зведеного бюджету за період 2002-2010 рр.

7. Луценко І. С. Елементи податків як інструменти реалізації податкової політики в сфері зовнішньоекономічної діяльності / І. С. Луценко // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2012. – № 2. – С. 94-99.

8. Луценко І. С. Оцінка фіскальної ефективності податкової політики в сфері зовнішньоекономічної діяльності / І. С. Луценко // Світ фінансів. – 2012. – № 2. – С. 116-123.

Публікації в інших наукових виданнях:

9. Луценко І. С. Стратегія податкової політики в сфері зовнішньоекономічної діяльності / І. С. Луценко, В. П. Хомутенко // Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції: 2 ч. – Ірпінь: Національний університет ДПС України, 2010. – С. 438-441.

Особистий внесок: обґрунтовано стратегію податкової політики в сфері зовнішньоекономічної діяльності.

10. Луценко І. С. Обґрунтоване податкове регулювання зовнішньоекономічної діяльності – запорука економічної безпеки держави / І. С. Луценко // Тези доповідей III Міжнародної НПК «Інформаційна та Економічна Безпека» (INFECO-2010) (Харків, 27-29 квітня 2010 р.). – Харків, 2010. – С. 138-139.

11. Луценко І. С. Оподаткування офшорних нерезидентів в умовах дії Податкового кодексу України / І. С. Луценко // Тези доповідей науково-практичної конференції «Реформування податкової системи України відповідно до Європейських стандартів» (Ірпінь, 28 жовтня 2011 р.). – Ірпінь, 2011. – С. 271-274.

Навчальний посібник:

12. Луценко І. С. Фінанси зовнішньоекономічної діяльності: [навч. посіб.] / В. П. Хомутенко, В. В. Немченко, І. С. Луценко, – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 474 с.

Особистий внесок: досліджено теоретичні засади та механізм оподаткування зовнішньоекономічної діяльності в Україні.

АНОТАЦІЯ

Луценко І. С. Податкова політика України в сфері зовнішньоекономічної діяльності. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – Одеський національний економічний університет, Одеса, 2012.

Ідентифіковано понятійний апарат дослідження сфери зовнішньоекономічної діяльності, сформульовано теоретичні засади податкової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності з визначенням її сутності, мети, завдань, методів, видів та принципів формування, досліджено особливості реалізації стратегії та тактики податкової політики України в цій царині, визначено та надано характеристику її інструментам в сучасних умовах.

Запропоновано методичний підхід до визначення ефективності податкової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності, проаналізовано вплив податкової політики у цій сфері на економічну безпеку країни крізь призму двох складових: бюджетної та зовнішньоекономічної безпеки.

Обґрунтовано напрямки реформування податкової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності; розроблено практичні рекомендації щодо податкового стимулювання залучення прямих іноземних інвестицій; запропоновано методичний підхід до прогнозування впливу податкової політики у сфері ЗЕД на бюджету безпеку країни.

Ключові слова: податкова політика, податкові інструменти, стратегія та тактика податкової політики, зовнішньоекономічна діяльність, економічна безпека, імпорт, експорт, іноземні інвестиції.

АННОТАЦІЯ

Луценко И. С. Налоговая политика Украины в сфере внешнеэкономической деятельности. – Рукопись

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – деньги, финансы и кредит. – Одесский национальный экономический университет, Одесса, 2012.

В результате осуществленного исследования сферы внешнеэкономической деятельности был идентифицирован ее понятийный аппарат. Подчеркнуто, что сфера внешнеэкономической деятельности – это внешний сектор экономики, который включает совокупность видов внешнеторговой, внешнеинвестиционной и другой внешнеэкономической деятельности субъектов хозяйствования, которая осуществляется как на территории своей страны, так и за ее пределами. Сформулированы теоретические основы налоговой политики в сфере внешнеэкономической деятельности с определением ее сущности, целей, задач, методов, видов и принципов формирования. В диссертационной работе освещены особенности реализации стратегии и тактики налоговой политики Украины в сфере внешнеэкономической деятельности, а также определены и охарактеризованы инструменты ее реализации в современных условиях.

Предложен методический подход к определению эффективности налоговой политики в сфере внешнеэкономической деятельности, осуществлена оценка эффективности путем проведения мониторинга реализации во внешнеторговой деятельности и оценкой действия налоговых инструментов в привлечении прямых иностранных инвестиций; проанализировано влияние налоговой политики в сфере внешнеэкономической деятельности на экономическую безопасность страны сквозь призму двух составляющих: бюджетной и внешнеэкономической безопасности.

Обоснованы направления реформирования налоговой политики Украины во внешнеторговой деятельности, что будет способствовать повышению конкурентоспособности национальной экономики и составляет основу экономической безопасности государства.

Разработаны методические рекомендации по налоговому стимулированию привлечения прямых иностранных инвестиций в реальный сектор экономики, которые основываются на дифференциальной системе налоговых льгот для предприятий с прямыми иностранными инвестициями по определенным критериям (доли и объемов вкладов иностранного участника в уставный фонд предприятия; формы иностранной инвестиции; отрасли реального сектора экономики, уровня реинвестирования прибыли и другие условия).

Предложены методические подходы прогнозирования влияния налоговой политики в сфере внешнеэкономической деятельности на состояние бюджетной безопасности страны с целью предотвращения будущих угроз.

Основные результаты диссертации внедрены в практику, что способствует дальнейшему совершенствованию налоговой политики в сфере внешнеэкономической деятельности и эффективному регулированию сферы внешнеэкономической деятельности в стране.

Ключевые слова: налоговая политика, налоговые инструменты, стратегия и тактика налоговой политики, внешнеэкономическая деятельность, экономическая безопасность, импорт, экспорт, иностранные инвестиции

ANNOTATION

Lutsenko I. S. Ukraine's tax policy in the sphere of foreign economic activity. - Manuscript.

Candidate's thesis of economic sciences, specialty 08.00.08 - money, finance and credit. - Odessa National Economic University, Odessa, 2012.

Conceptual framework of the study identified sphere of foreign economic activity, stated the theoretical principles of tax policy on foreign trade with the definition of its nature, purpose, objectives, methods, types and principles of formation, peculiarities of the strategy and tactics of the Ukraine's tax policy in this field is specified and provided characteristics of its instruments in modern conditions.

The methodical approach to determine the effectiveness of fiscal policy in the sphere of foreign economic activity, analyzed the impact of tax policy on foreign trade to the economic security of the country through the prism of two components: fiscal and external security.

The estimation of the reform of the tax policy on foreign trade; practical recommendations for tax incentives - to attract foreign direct investment, methodical approach of forecasting the impact of tax policy to the economic activity at the budget security.

Key words: tax policy, tax tools, strategy and tactics of tax policy, foreign trade, economic security, imports, exports and foreign investment.